

Heykəltaraşın yaradıcılıq dünyası

Azərbaycan heykəltaraşlıq sənəti tarixində onun da adı ləyaqətlə çəkilir. O, istər dəzgah və istərsə də monumental heykəltaraşlıq sahəsində müəllifi olduğu yaddaqalan yaradıcılıq nümunələri ilə incəsənət xadimləri və sənətsevərlər tərəfindən xüsusi rəğbət qazanıb. Xalq rəssamı, heykəltaraş Mirəli Mirəsədulla oğlu Mirqasımovun bu il 100 illik yubileyi tamam olur.

M.Mirqasımov AMEA-nın ilk prezidenti olmuş, görkəmli akademik, tibb alimi Mirəsədulla müəllimin aliəsində dünyaya göz açmışdı. Elmə, sənətə olan maraq ona ilk növbədə valideynlərindən sirayət etmişdi. M.Mirqasımovun gələcəkdə tanınmış incəsənət xadimi olmasında anası Ceyran xanımın həlledici rolu olub. Yeddi yaşında eşitmə qabiliyyətini itirmiş gələcək heykəltaraş anası cəfəkeş qayğı göstərmiş, oğlunun sənətin sirlərinə yiyələnməsində xüsusi fədakarlıq edib. M.Mirqasımov orta və ali ixtisas təhsilini sırf heykəltaraşlıq ixtisası üzrə almış sənətkarlardandır. O, əvvəlcə Ə.Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Texnikumunda (müəllimi-məşhur heykəltaraş Pyotr Sabsay), daha sonra İ.E.Repin adına Sankt-Peterburq Rəngkarlıq, Heykəltaraşlıq və Memarlıq İnstitutunda təhsil alıb.

M.Mirqasımovun yaradıcılığını səciyələndirən əsas cəhətlər kimi professional işlənilmə və mükəmməl bədii obraz yaratmaq məharətini, surətlərin fərdi xarakterik və ümumiləşdirilmiş formada bədii işlənilmə xüsusiyyətlərini qeyd etmək olar. Onun dəzgah heykəltaraşlığı sahəsində yaratdığı büst portretlərə nə qədər poetiklik, lirizm və zahiri statiklik xasdırsa, monumental heykəltaraşlıq abidələrində isə əksinə olaraq dinamizm, daxili ekspressivlik və müdirik düşündürücülük əlamətləri xasdır.

M.Mirqasımovun müəllifi olduğu dəzgah heykəltaraşlığı nümunələrindən "Mirzə Ələkbər Sabirin büstü" (1948), "At" (1950, gips), "Şir" (1950, gips), "Qız portreti" (1955, mərmər), "Anasının portreti"

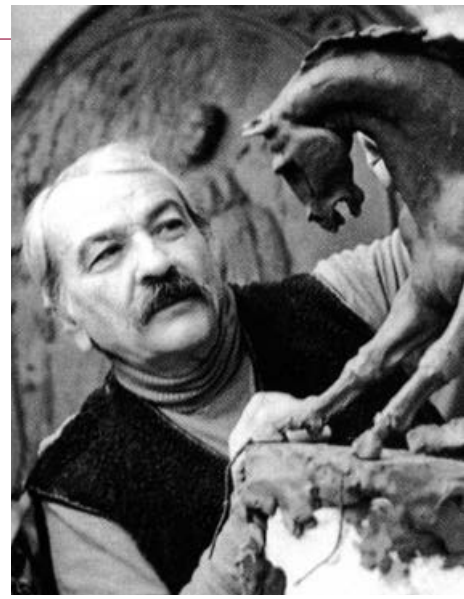
(1956, gips), "Neftçi Qurban" (1959, bürünc), "Azadlıq" (1959, bürünc), "Xəzri" (1966, bürünc), "Cəfər Cabbarlı" (1987, bürünc) və başqalarını göstərmək olar. Sadalanan hər bir sənət əsərinin ərəsəyə gətirilməsi heykəltaraşın gərgin yaradıcılıq axtarışları və zəhməti hesabına başa gəlib.

Müəllif hər hansı bir monumental heykəltaraşlıq abidəsi üzərində işləyərkən əvvəlcə onun kiçik modellərini, eskizlərini hazırlayır. İştirak etdiyi müsabiqələrdə monumental heykəltaraşlıq abidələri üçün yaratmış olduğu eskiz - layihələrə "Cəfər Cabbarlı" (1959, gips), "Məhəmməd Füzuli" (1962, gips), "İmadəddin Nəsimi" (1973, gips), "Cəfər Cabbarlı" (1981, gips) və başqalarını qeyd etmək olar.

M.Mirqasımovun müəllifi olduğu monumental heykəltaraşlıq abidələrinə Sumqayıt şəhərində "Nəriman Nərimanovun abidəsi" (1964, bürünc), Naxçıvan şəhərində "Cəlil Məmmədquluzadənin heykəli" (1974, bürünc, memar Ənvər İsmayilov), Bakı şəhərində "Cəfər Cabbarlının heykəli"ni (1982, qranit, memar Yusif Qədimov) göstərmək olar.

Görkəmli yazıçı, "Molla Nəsrəddin" jurnalının naşiri və redaktoru Mirzə Cəlilin heykəli Naxçıvan şəhərində ucaldılmış ilk monumental heykəltaraşlıq abidələrindən biridir. Cəlil Məmmədquluzadənin adını daşıyan Naxçıvan Dövlət Milli Musiqili Dram Teatrının qarşısında qaya üzərində sağ ayağı bir az yığılı, sol ayağı bir qədər irəli, sağ qolu sağ qıçı üzərində uzalı, sol əli sol qıçına söykəli (sanki yazıçı irəliyə doğru öyilmiş qamətinin

müvazinətini saxlayır), başı bir qədər yana yönəlmiş, əngin xəyallar brulğanına qərq olmuş vəziyyətdə, baxışlarından fikir süzülən yazıçının son dərəcə poetik, əsl Mirzə Cəlil siqlətinə malik bədii obrazı əbədiləşdirilib.

M.Mirqasımovun yaradıcılığında xüsusi əhəmiyyət kəsb edən heç şübhəsiz ki, məşhur yazıçı, dramaturq, incəsənət xadimi Cəfər Cabbarlının heykəlidir. Əzəmətli - hündürülyü 5,5 metrə çatan abidə son dərəcə mükəmməl kompozisiya və bədii işlənilmə xüsusiyyətlərinə malikdir. Hündür qranit postamentin üzərində yazıçının ayaqüstə, başını sola çevirmiş, əllərini sinəsinə qoşalmış vəziyyətdə və gərgin fikirlər keçirdiyi məqamda, orijinal formada monumental bədii obrazı yaradılıb. Bu abidə SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının diplomuna layiq görüldü.

M.Mirqasımov, eyni zamanda Fəxri xiyabanda dəfn edilən atası, AMEA-nın ilk prezidenti, məşhur təbib Mirəsədulla Mirqasımovun qəbirüstü memorial abidəsinin də müəllifidir.

XX əsr heykəltaraşlıq sənətimizin tanınmış tədqiqatçısı, sənətşünaslıq doktoru, professor Cəmilə Novruzova heykəltaraşın yaradıcılığı barədə yazırdı: "Mirəli Mirqasımovun yaradıcılığında bir-biri ilə bağlı olan iki istiqamət - hərərtli lirizm və plastikanın güclü forması aydın sezilir. Bu iki istiqamət bir-biriylə qırılmaz vəhdətdədir".

Heykəltaraşın bədii yaradıcılıq fəaliyyəti dövlətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş, o, Əməkdar incəsənət xadimi (1963), Xalq rəssamı (1982) fəxri adlarına və "Şöhrət" ordeninə layiq görülmüşdür.

Əsəd QULİYEV,
*Azərbaycan Rəssamlar
İttifaqının üzvü,
sənətşünas*